

Jedan

NAD gradom, na strmini brega, nekada je stajao kameni anđeo. Pitam se stoji li još tamo, u spomen na onu koja se rastajala sa svojom tananom dušom dok je moja tvrdoglava nastajala, anđeo koji je ponosno kupio moj otac da bi obeležio mesto gde počivaju kosti moje majke i obznanio svoju dinastiju, kao što je mislio, za vijek i vijekov.

Leti i zimi posmatrala je grad obnevidelim očima. Bila je dvostruko slepa, ne samo kamena već neobdarena čak ni varkom vida. Ko god da ju je isklesao, ostavio je prazne očne jabučice. Delovalo mi je čudno da ona treba da stoji nad gradom i priziva nas sve u raj ne znajući uopšte ni ko smo. Tada sam bila previše mlada da bih razumela svrhu njenog postojanja, mada mi je otac često govorio da je doneta iz Italije uz ogromne troškove i da je od čistog belog mermera. Sada mislim da mora da su je pod dalekim suncem klesari, cinični Berninijevi potomci, klesali kao po receptu, kalibrišući potrebe žutokljunih faraona iz tamo neke neotesane zemlje s preciznošću vrednom divljenja.

Po krilima joj je zimi ožiljke ostavljao sneg, a leti kamičci nošeni vetrom. Nije ona bila jedini anđeo na manavakanskom groblju, ali je bila prvi, najveći i zasigurno najskuplji. Koliko se sećam, ostali su bili svi niže rase, beznačajni anđelčići, kerubini s napućenim kamenim ustima, jedan kako drži visoko podignuto kameno srce, drugi kako drnda u večnoj tišini po maloj kamenoj harfi bez žica, treći pak kako u zanosu pokazuje na jedan nadgrobni natpis. Pamtim

taj epitaf zato što smo mu se podsmevali kada je nadgrobna ploča bila postavljena.

*U miru počini.
S rintanjem prekini.
Vizi Regini.
1886*

Toliko o tužnoj Regini, sada zaboravljenoj u Manavaki – kao što sam i ja, Hejgar, nesumnjivo zaboravljena. Uvek sam nekako osećala da ona može samo sebe da krivi što je bila bezvoljno, nekuražno stvorenje, nežno kao penušavi krem od jaja, koje se s mučeničkom predanošću iz godine u godinu staralo o svojoj nezahvalnoj majci kevtavog glasa kao u lisice. Kada je Regina umrla zbog nekog nejasnog devičanskog poremećaja, stara gospođa na zlu glasu podigla se iz bolesno smrdljive postelje i živela, na očaj njenih oženjenih sinova, još punih deset godina. Suvišno je za *nju* reći: počivala u miru, jer se verovatno pakosno smeje iz pakla dok devica Regina uzdiše u raju.

Leti se na groblju osećao jak i sirupasto gust kapelski miris posadeđenih božurova, tamnocrvenih i bledoružičastih, čiji su pompezni cvetovi olovno visili, preteški za svoje tanke stabljike, povijeni pod sopstvenom težinom i težinom kiše, okupirani mravima koji su tumarali među njihovim plišanim laticama poput skorojevića, kao da su u tom dvorcu rođeni.

Često sam tuda šetala kada sam bila devojčica. U ono vreme nije bilo mnogo mesta na kojima se moglo šetati i ostati uredan, nije bilo staza na kojima se za bele dečje čizme i dugačke suknje ne bi kaćio čkalj i čupao ih ili se one ne bi neprikladno razdrjljile. Kada je čarobna Pipa prolazila, koliko sam samo želela da budem lepa i uredna kao ona, zamišljajući da je život stvoren samo da bi se slavila urednost. Ponekad bi vrući nalet nepažljivog vetra koji je njihao

hrastov gustiš i grubu pirevinu što su zadirali na brižno održavano stanište mrtvih, u trenutku podigao prijatan miris jaglike. Imali su jak koren, ti divlji i kitnjasti cvetovi, i premda su se zadržavali na obodu groblja, i premda ih je voljena rodbina odlučno plevila da bi parcele ostale čiste i civilizovane, na sekund-dva svako ko bi tuda šetao mogao je da uhvati jedva osetan mošusni miris s notom prašine onih stvari koje su sada i oduvek rasle bez ičije brige, još mnogo pre naočitih božurova i anđela krutih krila, davno nekada kada su po prerijskim strminama hodali samo Kri zagonetnih lica i masne kose.

Sada sam se predala uspomenama. Ne prepuštam se tome često, ili bolje da kažem, ne baš mnogo često. Neko će vam možda reći da starci žive u prošlosti – to je besmislica. Svaki dan, u stvari tako bezvredan, za mene je u poslednje vreme prava dragocenost. Mogla bih da ga stavim u vazu i divim mu se kao prvim maslačcima kojima opraštamo što su korov i oduševljavamo se samom činjenicom da uopšte postoje. Ipak, skrivam takve manire, obično, zbog onakvih ljudi kakav je Marvin, za koga je nekako utešno da stare gospođe posmatra kao pitome zečeve koji se hrane listovima svoga vremena kao salatam. Kako sam nepravедna. A zašto i ne bih bila? Ovakvo zanovetanje – to mi je jedino uživanje, to i cigarete, navika koju sam stekla tek pre deset godina, iz dosade. Marvin misli da je sramotno što pušim u svojim godinama, devedesetim. Za njega, ima nečeg uznemiravajućeg u prizoru Hejgar Šipli, koja je nekakvom zlom srećom ispala i njegova majka, s belom cevčicom koja joj se drsko dimi među artritičnim prstima. Sada palim jednu od svojih cigareta i tumaram po svojoj sobi, živo se predajući sećanjima jedino zato što mi je tako došlo i ni iz jednog drugog razloga. Samo, moram da pazim da ne govorim naglas jer ako to učinim, Marvin će pogledati u Doris i Doris će uzvratiti značajan pogled Marvину,

i jedno od njih dvoje će reći: „Majka opet ima jedan od onih dana.” Neka pričaju. Šta mene sada briga šta ljudi govore. Predugo sam se na to obazirala.

Oh, moji izgubljeni muškarci. Ne, neću na to da mislim. Koja bi samo sramota bila da me ona debela Doris vidi da plačem. Vrata na mojoj sobi nemaju ključ. Oni kažu da je to zato što bih mogla da se razbolim preko noći pa kako bi onda oni ušli da me neguju (*da me neguju* – kao da sam usev, usev koji rađa gotovinu). Zato mogu da uđu u moju sobu kad god im se prohte. Intima je privilegija koja se ne daje starima i sasvim mladima. Ponekad veoma mala deca kada pogledaju starce, razmene s njima zaverenički, lukav i znalački pogled. To je zato što ni jedni ni drugi nisu ljudi za one u srednjim godinama ili za one u punoj snazi, kao što oni to vole za sebe da kažu, kao da su goveda.

Mora da sam imala oko šest godina, onda kada sam imala onu kariranu kecelju, bledozelenu s bledocrvenim – ne ružičastim nego više razvodnjenocrvenim kao meso zrele lubenice, koju mi je sašila neka tetka iz Ontarija i bogato obrubila crnim parhetom. I eto mene, šepurim se daščanim pločnikom kao paun od pet kila, blistava, ohola, naduvana crnokosa ćerka Džejsona Karija.

Pre nego što sam pošla u školu, bila sam na teretu tetki Dol. Velika kuća je tada bila nova, druga po redu kuća od cigle koja je sazidana u Manavaki, pa je tetka uvek imala osećaj da mora da živi kako dolikuje kući iako je bila samo kućna pomoćnica koja je radila za platu. Tetka Dol je bila udovica i kod nas je živela otkad sam se ja rodila. Ujutru je nosila budoarsku kapicu od bele čipke i vrištala je na mene kao veštica kada sam joj je smaknula otkrivši njene malaksale uvojke pred likujućim očima Ruben Perl, koja nam je donosila mleko. U takvim prilikama bi me otpremila u radnju i tamo bi me otac posadio na praznu prevrnutu gajbicu za jabuke, usred buradi suvih kajsija i suvog grožđa i mirisa braon papira i

šuštanja tuba platna u odeljenju za suhu robu, i terao me je da učim napamet jedinice za težinu i druge mere.

„Dve čaše, jedan ćup. Četiri ćupa, jedna pinta. Dve pinte, jedan kvart. Četiri kvarta, jedan galon. Dva galona, jedan pek. Četiri peka, jedan bušel.”

On bi stajao za tezgom onako debeo, samo u prsluku, a kad bih nešto preskočila, podsećao bi me svojim glasom sa škotskim tvrdim r-ovima zahtevajući da se usredsredim jer inače to nikada neću naučiti.

„Želiš li da kad odrasteš budeš glupačica, tupava guska?”

„Ne.”

„Onda misli.”

Kada bih izrecitovala sve po redu, mere za dragocene metale, mere za dužinu i težinu, za tečnosti i suhu masu i za zapreminu, on bi klimnuo glavom odobravajući.

*Leva, desna, jedan, dva,
Sada si naučila.*

To je sve što bi rekao kada bih sve tačno izdeklamovala. Nikada nije odobravao da se zaludno troše reči ili gubi vreme. Uzdigao se svojim radom. Rado je govorio Metu i Denu da je počeo bez prebijene pare i da je sam stvorio sve što ima. To je bilo tačno. Niko to nije mogao da mu poretne. Moja braća su se izmetnula na našu majku, elegantni mladići bez duha koji su se trudili da mu ugone, ali su retko uspevali u tome. Samo sam ja, koja nije nimalo želela da mu bude slična, bila nabijena kao on i imala njegov sokolski nos i pogled koji je sa svačijim mogao da se ukrsti, a da ni trepavicom ne trepne.

Zaludne đavo uzima pod svoje. Verovao je u homilije. One su bile njegov očenaš, njegovo vjeruju. Brojao ih je kao perle na brojanici

ili novce u ćupu. *Bog pomaže onima koji pomažu sebi. Složna braća kuću grade.*

On je uvek koristio brezu za šibanje. I njega je njegov otac šibao brezovim prutom, premda u nekoj drugoj zemlji. Ne znam šta bi on radio da breze nisu uspevale u Manavaki. Srećom, na našim strminama ih je bilo – tanke i kržljave nikada nisu rasle mnogo visoko, ali su služile svrsi. Met i Den su ponajviše dobijali, budući da su bili dečaci i stariji, a kada bi oni dobili svoje, došli bi i meni uradili ono što je njima bilo učinjeno, samo što su koristili javorove zelene šibe na kojima je još bilo lišća. Rekli biste da meko lišće ne peče, ali je peklo po golim i još debeljuškastim dečjim butinama i ja bih urlala kao trousta zver iz pakla, koliko od bola toliko od stida, a oni bi prosiktali da će, ako kažem, uzeti nazubljeni nož za hleb koji je visio u smočnici i rasporiti mi grlo i iskrvariću na smrt i ostaviće me praznu i belu kao mrtvorodjenče Hane Perl koje smo, u njegovom belom satenskom kovčežiću, videli u Simonsovoj mrtvačnici. Ali kada sam čula da u školi Meta zovu „četvorooki” zato što je nosio naočari, a zatim i tetku Dol kako grdi Dena zato što se umokrio u krevet iako je napunio već osmu godinu, znala sam da se nikada neće usuditi da mi to urade i tužila sam ih. To je stavilo tačku na moje batine, a ono što su oni dobili, to su i zaslužili, još me je otac pustio i da gledam. Međutim, posle mi je bilo žao što sam prisustvovala i to sam pokušala da im kažem, no nisu hteli da me saslušaju.

Nisu morali da pričaju o tome jer nisu bili jedini. I ja sam dobijala, mada ne često, moram priznati. Otac se veoma ponosio radnjom – pomislili biste da je bila jedina na svetu. Bila je prva u Manavaki, pa je on valjda imao opravdan razlog. On bi se naslonio širinom tezgje raširenih ruku i smešio se tako divno da bi vam se činilo da pozdravlja svet.

Gđa Makviti, advokatova žena s drečavim šeširićem, uzvratila

mu je osmeh i tražila jaja. Dobro se sećam da je tražila jaja – i to ona braon jer je verovala da su hranljivija od jaja s belom ljuskom. A ja, u crnim čizmama na zakopčavanje i mrskim čarapama na pruge bež i slezove boje koje sam nosila radi toplote i u pristojnoj mornarskoj haljini dugih rukava od serža koju je jednom godišnje poručivao sa Istoka, zavukla sam nos u bure u kome je držao krupno belo suvo grožđe da bih neprimećeno uzela šaku dok je on zauzet.

„O, vidi! Najčudnija malešna stvorenja, trčkaraju...”

Nasmejala sam se oduševljena što su se usudila da se pojave i što se razmeću pred moćnim brkovima mog oca i njegovim gnevom, hitro se ukopavajući na majušnim nožicama koje su se jedva videle.

„Budi pristojna, gospođice!”

Udarac kojim me je tada dohvatio nije bio ništa prema onome što sam dobila u sobi iza radnje kada je gđa Makviti otišla.

„Zar nemaš poštovanja prema mom ugledu?”

„Ali videla sam ih!”

„Jesi li morala to da objaviš na sav glas?”

„Nisam mislila...”

„Nema vajde da govoriš kako ti je žao kada je šteta počinjena. Ispruži ruke, gospođice.”

Nisam dopustila da me on vidi kako plačem, toliko sam bila besna. Upotrebio je lenjir za merenje stopala i kada sam trgnula svoje bolne dlanove, on me je naterao da ih opet ispružim. Gledao je u moje suve oči nekako besno, kao da je bio njegov neuspeh ako mi ne natera vodu na njih. Udarao je i udarao, a onda je najdenom bacio lenjir i zagrlio me. Tako me je čvrsto držao da sam se skoro ugušila od njegove grube odeće koja je mirisala na naftalin. Osećala sam se kao da sam uhvaćena u kavez i uspaničila se i želela da ga odgurnem, ali on nije mario. Konačno me je oslobodio. Izgledao

je zbunjeno, kao da je želeo da objasni, ali ni sam nije znao objašnjenje.

„Ti si potegla na mene”, rekao je kao da je to sve objašnjavalo. „Ti imaš kičmu, to ti priznajem.”

Seo je na sanduk za pakovanje i stavio me na koleno.

„Ono što moraš da shvatiš”, rekao je govoreći tiho, žurno, „jeste da kada moram da uzmem lenjir zbog tebe, mene boli jednako kao i tebe.”

To sam već slušala ranije, mnogo puta. Ali dok sam ga gledala svojim tamnim sjajnim očima, znala sam da je to bila gola laž. Međutim, bila sam potegla na njega – bog zna da u tome nije grešio.

Stajala sam u dovratku, staložena i spremna da pobegnem.

„Hoćeš li ga baciti?”

„Šta?”

„Suvo grožđe. Hoćeš li ga baciti?”

„Gledaj svoja posla, mlada damo”, prasnuo je, „ili ću te...”

Gušeći smeh i suze, okrenula sam se i utekla.

Te godine je priličan broj nas pošao u školu. Šarlot Tapen je bila doktorova ćerka, imala je kestenjastu kosu i bilo joj je dozvoljeno da je nosi puštenu, sa zelenom mašnom, dok je tetka Dol moju kosu uvek uplitala u pletenice. Šarlot i ja smo bile najbolje drugarice i imale smo običaj da idemo zajedno u školu i pitale se kako je to bilo biti Loti Drajzer i ne znati gde ti je otac, čak ni ko ti je otac. Mi nikada nismo zvale Loti „Bezimena” – to su činili samo dečaci. Nas dve smo se samo kikotala i znajući da smo zle osećale smo uzbuđenje i bilo nas je napola stid zbog toga, kao jednom kada sam videla Telforda Simonsa, kome se nije dalo da ide u poljski klozet za dečake, pa je to uradio iza grma.

Telfordov otac nije bio naročito ugledan. Držao je mrtvačnicu, ali nikada nije imao ni prebijene pare. „On rasfućkava svoj novac”,

rekao je moj otac, a ja sam malo kasnije saznala da je to značilo da je pio. Met mi je jednom rekao da je Bili Simons pio tečnost za balsamovanje i ja sam mu dugo verovala, mislila sam da je on vampir i obično bih žurila dok sam prolazila pored njega na ulici premda je on bio blag i trom i imao je običaj da daje čokoladne bombone s javorovim sirupom Telfordu da podeli svoj deci. Telford je imao kovrdžavu kosu i malo je mucao i sve čime se hvalisao bio je poneki leš u hladnjači, a kada smo mu rekli da mu ne verujemo da je zaista mogao da ulazi u hladnjaču, on nas je poveo i pokazao nam je mrtvu bebu, sestru Henrija Perla. Ušli smo kroz podrumski prozor, cela grupa s Telfordom na čelu. Iza njega je bila Loti Drajzer, mršava i lagana sa žutom kosom finom kao svila za vez, hrabra kao đavo iako je njena haljina bila sva iskrpljena i sasvim isprana, a za njom ostali – Šarlot Tapen, Hejgar Kari, Den Kari i Henri Perl, koji nije želeo da pođe s nama, ali se verovatno predomislio pomislivši da ćemo mu vikati da je šonja i pevati mu kao što smo to ponekad činili.

Henri Perla
Izgleda kô gerla...

U stvari, nije tako izgledao. Bio je krupan nespretan dečak koji je svakodnevno jahao s farme na sopstvenom konju i koji nikada nije imao mnogo vremena da se smuca s nama zato što je morao mnogo da pomaže kod kuće.

Prostorija je bila prohladna, kao gradska ledara u kojoj su se, pod piljevinom, celo leto čuvali blokovi leda koje su zimi sekli na reci. Drhtali smo i šaputali, prestravljeni zbog batina koje bismo dobili ako bi nas uhvatili. Meni se nimalo nije dopalo kako je izgledala ta beba. Šarlot i ja smo se držale pozadi, ali je Loti uistinu otvorila stakleni poklopac i rukom prešla preko belog somota i nabora

na belom satenu i malog smežuranog belog lica. Potom nas je sve pogledala i čikala nas da to ponovimo, ali niko nije hteo.

„Plašljivi miševi”, rekla je. „Ako ikada budem imala bebu i ako ona umre, daću da je opreme svu u saten, baš kao ovu.”

„Prvo ćeš morati da nađeš oca za nju.”

To je bio Den, koji nikada nije propuštao priliku.

„Ti da umukneš”, rekla je Loti. „Da umukneš ili ću...”

Telford je uspaničeno cupkao. „Ajde, ajde... zaista smo nadrljali ako nas mama uhvati ovde...”

Simonsovi su živeli iznad mrtvačnice. Bili Simons nije bio neko zbog koga bismo se brinuli, ali Telfordova mama je bila ispijena i škrta oštrokondža koja je imala običaj da iziđe na stepenište pred ulaznim vratima i Telfordu dâ kolačić posle škole, ali nikada nije-dan nije htela da potroši ni na jedno drugo dete, a Telford bi, na smrt preplašen, suvo žvakao keks pred njom dok je ona čekala da on završi. Nagrnuli smo napolje svi odjednom, a dok smo izlazili Loti je prošaputala Telfordu izveštačenim glasom koji je Šarlot i mene naterao da se presamitimo od smeha.

„Nemoj se bojati, Telforde. Ja bih te branila. Rekla bih tvojoj majci da te je Den naterao.”

„Ja bih radije da se to ne desi”, dahtao je Telford izvlačeći svoje kratke noge iz prozorskog rama. „Ne bi nimalo pomoglo. Ona te ne bi slušala, Loti.”

Kada smo izašli na travnjak i kada je podrumski prozor ostao zatvoren za nama i svi bili na sigurnom i opet sasvim nevini, igrali smo se žmurke oko velikih smreka koje su bacale senku nad celim dvorištem i pravile hlad. To jest, svi mi osim Loti. Ona je otišla kući.

U školi sam bila pametna i ocu je bilo drago. Ponekad kada bih za svoj rad dobila zvezdu, dao bi mi kesu svilenih bombona ili šaku onih promincli što su na njima šećerom bile ispisane poruke – *Budi*